

Francisc Vilarrubias, fitxa policial (1894?) (AEP, Barcelona; AN, París).

RETRATS D'ANARQUISTES IGUALADINS I ANOIENCS (II)

FRANCESC VILARRUBIAS I BALIU (1849 - ?), FUSTER I SERRADOR

ANTONI DALMAU I RIBALTA

En el tombant dels segles XIX i XX, el protagonisme de l'activitat del moviment anarquista a Catalunya no va correspondre pas sempre a homes joves i més o menys arrauxats que es lliuraven a la *Idea* empesos sovint per una inconsciència temerària. La història ens ha llegat alguns noms de personatges mal coneguts i discrets que van aparèixer a primera fila en la maduresa de la seva vida i per raons imprevisibles. És el cas de Francesc Vilarrubias, un anarquista igualadí de la mateixa generació que Martí Borràs i Jover i resident, també com ell, a la vila de Gràcia, tot i que no ens consta cap dada documental que els relacioni d'una manera directa.¹ A diferència de Borràs, però, Vilarrubias no havia assolit cap protagonisme especial: només el simple fet de la seva militància va fer-lo sortir de la grisor de la seva feina quotidiana i va concedir-li una notorietat inesperada que va posar en perill la seva vida quan ja havia superat els quaranta anys.

NAIXEMENT

Francesc Vilarrubias i Baliu va néixer a la vila d'Igualada a les sis del matí del dia 14 d'abril de 1849.² Era fill d'Andreu, blanquer, i d'Anna, tots dos igualadins. Els seus avis paterns eren Isidre

Vilarrubias, pagès, i Mariàngela Parera, tots dos de Vilanova del Camí; els materns, Jaume Baliu, també blanquer d'Igualada, i Josefa Serra, de Santa Coloma de Queralt. El noi, que era el primer fruit del matrimoni dels seus pares, va ser batejat a la parròquia de Santa Maria d'Igualada amb els noms de Francesc, Jaume i Tiburci.

I ja no sabem gran cosa més ni de la família, ni de la infantesa i la joventut, ni de la primera maduresa, de Vilarrubias. Ens consta, això sí, que va tenir un altre germà, Antoni, nascut el 22 de juny de 1850, i que el domicili familiar es trobava al primer pis del número 95 del carrer de la Soledat, una via cèntrica que prolongava —i prolonga— la Rambla igualadina al llarg del vell camí ral que unia Barcelona amb Aragó.

Pel que fa a les circumstàncies de l'època en què li va tocar de néixer i fer-se gran, ens remetem a les que ja vam explicar en el retrat de Martí Borràs. Recordem només que, en aquell mitjan segle XIX, l'aleshores vila d'Igualada tenia uns deu mil habitants, era la segona població catalana en el filat tèxtil i es trobava a les portes d'una profunda crisi industrial a conseqüència de la irrupció de la maquinària moderna accionada per força hidràulica o per vapor. D'altra banda, quan va néixer Francesc Vilarrubias, tot just feia un any que s'havia produït l'entrada violenta a la vila d'una partida

1. Vegeu «Martí Borràs i Jover (1845-1894) o el primer comunisme llibertari», primer article d'aquesta sèrie de retrats (*Revista d'Igualada*, núm. 46, setembre 2007, p. 14-31).

2. Registre civil de nascuts de l'any 1845, núm. 197 (Arxiu Comarcal de l'Anoia, Arxiu Municipal d'Igualada, ACAN-AMI).

carlina que hi va causar algunes morts i, poc després, la crema de la fàbrica del Vapor Cremat (1848), dos fets que havien provocat una profunda commoció entre els igualadins. No sembla gaire aventurat imaginar —encara que ho desconeixem per complet— que la crisi de la dècada posterior pogués haver estat la causa que Vilarrubias —i qui sap si també la seva família— abandonessin una vila natal que només en tres anys (1857-1860) va perdre 2.104 habitants nets.

UN HOME SIMPÀTIC

Ens cal fer ara un gran salt en el temps, obligats pel silenci dels papers de la història, almenys tal com la coneixem fins ara. Hem de parlar ja d'un home fet i dret, que tenia més de quaranta anys i que era fuster d'ofici i propietari d'una serradora mecànica. Segons una fitxa policial francesa de pocs anys després (1900), era de talla mitjana, tenia una «*chevelure abondante blanche*» i presentava un «*aspect sympathique*».³ Per contra, les dues fotografies d'ell que hem pogut localitzar ens el mostren més aviat calb i amb barba blanca. En la primera (1894?) se li veu un sotabarba un xic pronunciat;⁴ la segona (1900), en canvi, ens el mostra molt més prim, després de passar quasi sis anys al presidi de Ceuta.

La premsa de l'època en què el van detenir ens informa que Vilarrubias vivia al carrer de Santa Llúcia, cantonada La Lleialtat, de la vila de Gràcia.

Just en aquest moment de la seva vida, Francesc Vilarrubias assoliria un protagonisme

que sens dubte no desitjava. L'origen de tot plegat es troba en les dues bombes *orsini* que un tipògraf anarquista de Cambrils, Paulí Pallàs i Latorre, va llançar el dia 24 de setembre de 1893 a la Gran Via de Barcelona contra el general Arsenio Martínez Campos, capità general de Catalunya, que va sortir lleument ferit de l'atemptat, per bé que va haver-hi dos morts i dotze ferits. És un fet prou conegut, per mitjà del qual Pallàs volia venjar-se de l'onada de repressió contra el moviment anarquista que havien desfermat els governs oligàrquics de l'Espanya de la Restauració en els anys 1891 i 1892. Ens hi vam referir més àmpliament en l'esmentada biografia de Martí Borràs, com també vam descriure l'elevadíssim nombre de detencions que va propiciar aquest atemptat i el que va protagonitzar poc després Santiago Salvador, el 7 de novembre de 1897, al gran teatre del Liceu. Es tractava de dos atemptats d'autoria reconeguda, però les forces policials i governatives van prendre'ls com a pretext per mirar d'escapçar i reduir brutalment el moviment anarquista. Així ho explicava, en efecte, un periodista amic de la policia:⁵

«*El mismo día del atentado [de Pallàs a la Gran Via] el Sr. [Ramon] Larroca [governador civil] reunió en su despacho al ex-jefe Sr. Vega é inspector Sr. Tressols, á quienes dió las instrucciones convenientes para dar aquella misma noche una batida general al anarquismo de esta región, dictando al efecto las órdenes, para que con la mayor cautela se reuniera en el edificio del Gobierno Civil á la una de la madrugada, toda la fuerza de policia (...)*».

3. Fitxa de data 10 maig 1900. Archives Nationales de France (ANP, París), F/7 12725.

4. És la foto de la fitxa policial espanyola que publiquem al començament d'aquest article. Se'n conserva una còpia a l'Ateneu Enciclopèdic Popular (AEP) de Barcelona i una altra d'identica als Archives Nationales de París (ANP), F/7 12725.

5. Cándido Costi y Erro, *El anarquismo en Barcelona y la verdad en su lugar*, Barcelona: Tipografía militar y comercial de Calzada Hijo, 1894, p. 9.

LA DETENCIÓ (DESEMBRE DE 1893) I EL PRIMER PROCESSAMENT PER L'ATEMPTAT DEL LICEU

Així doncs, Francesc Vilarrubias va ser una víctima més d'aquesta repressió i va ser detingut —segurament el desembre de 1893— a causa de la seva militància anarquista, la qual, segons les especulacions dels diaris, ja li havia motivat alguna breu detenció amb anterioritat. Fins i tot va dir-se —tot i que és impossible comprovar-ho— que havia fugit a Amèrica i que se n'havien enviat les senyes a Montevideo amb instruccions adequades perquè pogués ser capturat i retornat a Espanya.⁶

Vilarrubias va ser arrestat al seu taller de Gràcia per la guàrdia civil, juntament amb un empleat seu que es deia Ramon Romero Martínez.⁷ Tots dos van ser traslladats a les «cárceles nacionales», és a dir, a la presó barcelonina del carrer de la reina Amàlia, i van quedar incomunicats a disposició del jutge especial, Rafael García Domènech, president de l'Audiència provincial de Lleida, que es va fer càrrec del sumari per l'atemptat del Liceu que havia començat a incoar el jutge del districte de les Drassanes, Felipe Augusto del Corral. L'1 de gener de 1894 es va dictar una ordre de processament contra 20 detinguts i la nit del dia 6 de gener el jutge va prendre declaració a Vilarrubias i Romero fins a les quatre de la matinada.⁸ A partir d'aquí, i per tal de justificar la detenció de Vilarrubias, la policia barcelonina va començar a filtrar en els diaris algunes informacions més o menys fantasioses —i en alguns casos manifestament falses— que permetessin presentar-lo com

un home autènticament intel·ligent i perillós. De fet, aquestes dades filtrades són les mateixes amb què la policia mantindria més endavant la seva acusació davant els tribunals.

Així, per exemple, va publicar-se el següent: que Vilarrubias era fonedor, un error evident; que, gràcies als coneixements d'aquest seu ofici, havia estat el constructor d'uns petards anomenats «de pera», els que usaven els «dinamiters» abans de les bombes del tipus *orsini*; que encobria el veritable objecte d'aquests «enginys» fent veure que estaven destinats a usos medicinals; i que, arran de l'atemptat del Liceu, es va afanyar a treure de casa totes les existències que tenia i les va amagar a la Muntanya Pelada, a Gràcia, al vessant meridional del turó del Carmel, on la policia va trobar quaranta aparells de ferro en disposició de ser carregats.⁹

La veritat és que aquest afany per presentar Vilarrubias com un home temible xoca frontalment amb totes les referències que ens han arribat d'ell. Així, per exemple, un company seu amb el qual va compartir presidi anys després, Domingo Mir i Durich, el va descriure en una carta a *El Progreso* d'aquesta manera: «Vilarrubias, el hombre trabajador, honrado, tranquilo, alejado por completo de Barcelona y de toda participación en las manifestaciones del socialismo, del anarquismo, del proletariado...».¹⁰

El cas és que, poc després de la detenció de Vilarrubias, el titular del jutjat de 1ª Instància i Instrucció del partit judicial d'Igualada va adreçar a l'alcalde constitucional de la vila —llavors Emilià Orpí i Batlle— l'ofici següent:¹¹

6. *La Publicidad*, 8 gener 1894.

7. «FRANCISCO VILLARRUBIAS. Su captura fué debida á la Guardia Civil quien desempeñó este servicio con la brevedad y feliz resultado con que corona todos sus actos, lamentando no poder citar nombres propios por serme desconocidos» (C. Costi, *El anarquismo en Barcelona...*, cit., p. 14).

8. *La Publicidad*, 8 gener 1894.

9. *La Publicidad*, 8 gener 1894 i *La Dinastía*, 25 gener 1894. El primer diari ja constata que hi ha un error evident en l'ofici atribuït a Vilarrubias.

10. DD.AA., *La campaña de «El Progreso» en favor de las víctimas del proceso de Montjuich*, Barcelona: Tarascó, Viladot y Cuesta, impresores, s.d. [1897-1898], p. 185-186.

11. ACAN-AMI, lligall 1894, A.

«En obsequio á la administración de justicia, espero se servirá V. remitir informe de conducta de Francisco Villarrubias y Baliu, hijo de Andrés y Ana, de cuarenta y dos años, natural de esta Ciudad. Dios gue. Á V. ms. as. Igualada 16 Enero 1894. Enrique Zaldívar».

Més enllà de la formalitat oficial, la resposta de l'alcalde sembla denotar un sincer desconeixement del seu conciudadà, qui sap si motivat pel temps transcorregut d'ençà de la marxa de Vilarrubias de la seva vila nadiua:

«20 Enero 1894. A pesar del buen deseo de secundar la acción de ese Juzgado, no puede esta Alcaldía remitir el informe de conducta de Francº Villarrubias Baliu, por cuanto ni consta en el padrón general de vecinos ni los dependientes municipales han sabido dar cuenta de tal sujeto [Signatura il·legible: Emiliano Orpí Batlle].»

Inicialment, Francesc Vilarrubias va ser imputat, doncs, pel cas del Liceu. Acabada el 9 de febrer de 1894 la instrucció del sumari —que va ser tramitat per la jurisdicció ordinària i ocupava més de 5.000 folis—, la causa va ser elevada a l'Audiència incloent un total de 27 processats, entre els quals dos igualadins: Francesc Vilarrubias i Baliu i Ramon Ars i Solanellas.¹² Però en els tràmits posteriors van anar caient de la causa gairebé tots aquests imputats a causa de diversos sobreseïments dictats per l'Audiència Provincial,¹³ amb l'excepció de Santiago Salvador i Franch —l'autèntic culpable, que va acabar sent executat el 21 de novembre de 1894— i de dos processats més que finalment van ser absolts.

12. *La Vanguardia*, 13 febrer 1894.

13. *La Vanguardia*, 8 i 14 juny 1894.

SEGON PROCESSAMENT, ARA PER L'ATEMPTAT DE LA GRAN VIA

Mentre tot això seguia el seu curs processal, i considerant que la causa del Liceu es tramitava per la via ordinària i ja es veia que no permetria la condemna de cap altre processat que no fos l'esmentat Santiago Salvador, les autoritats governatives i militars de Barcelona van prendre el determini de reobrir un procés per l'atemptat anterior de la Gran Via, aquest cop sotmès a la jurisdicció militar i instruït pel tristament cèlebre tinent coronel Enrique Marzo Díaz.¹⁴ La causa va sostenir-se fonamentalment per les acusacions formulades per un dels acusats, Mariano Cerezuela, el qual, sotmès a diverses tortures, va acabar implicant els seus altres companys.¹⁵

Francesc Vilarrubias, que no va ser objecte de tortures, resumiria poc després davant el conegut anarquista Joan Montseny com havien anat les coses:¹⁶

«Nada o casi nada tengo que decir de mí, primero porque no sufrí tormento y segundo porque no está bien que uno hable de sí mismo. Sin embargo, diré que fui acusado por Zerezuela [sic] de haber ordenado á mi dependiente Ramón Romero un traslado de bombas a la "Cueva Pelada". No tengo

14. Segons la premsa, aquesta determinació es va prendre «en una conferencia de prensa habida el 2 de enero en el Palacio de Capitanía, entre el fiscal de la Audiencia gullón y el capitán general de Cataluña [Wenceslao] Weyler» (Montserrat Caminal i Badia, *El terrorismo en Barcelona, de 1892 a 1896. Antecedentes del Proceso de Montjuïc*. Tesi de llicenciatura inèdita. Barcelona: UB, 1972, p. 79-86).

15. Cerezuela denunciaria després aquestes tortures en una carta esfereïdora al diari madrileny *El País*. Segons va dir, havia estat víctima d'afusellaments fingits, fuetades i retorçament dels genitals, i només li donaven per menjar pa i bacallà sec, sense gens d'aigua (Ramon Sempau, *Los victimarios*. Barcelona: García y Manent Editores, 1900, p. 279).

16. Juan Montseny, *El proceso de un gran crimen*. La Coruña: Tipografía La Gutenberg, 1895, p. 34. Aquest llibret conté també un text de Vilarrubias en el qual enalteix la memòria del company afusellat Josep Codina.

necesidad de decir que es falso. Más que por mí lo sentí por Romero que al prenderle dejó el infeliz encinta á su mujer y dos angelitos más».

Obert, doncs, el nou procés sota jurisdicció militar, novament va produir-se un exhort judicial a la vila natal de Vilarrubias (i també de Manuel Ars) per poder-ne tenir més informació:¹⁷

«Para poder cumplimentar cierto exhorto del Juzgado Instructor del Cuarto Cuerpo de Ejército, he de interesar de V. que por cuantos medios estén á su alcance y con la urgencia posible se sirva averiguar y participarme si existen en esta población tres personas con vecindad ó no en ella, y mayores de edad que conozcan á Manuel Ars Solanellas de 34 años de edad, hijo de Buenaventura y de Teresa, y á Francisco Vilarrubias Baliu, de 44 años, hijo de Andrés y de Ana, y que puedan declarar si poseen éstos dos bienes de fortuna, y en tal caso en que consisten y donde radican, ó si les consta que carecen en absoluto de ellos, y si el Ars y el Vilarrubias son ó han sido vecinos de esta localidad, ó han residido en ella por lo menos algún tiempo. Dios gue. á V. ms. a. Igualada 28 Marzo 1894. Enrique Zaldívar».

Aquest cop, la resposta de l'alcalde ens permet saber que continua sense saber res de Vilarrubias i que la marxa d'aquest de la seva vila es va produir almenys abans de 1879:

«2 abril 1894. Contestando su atento oficio del 28 finido, debo significarle que, de las indagaciones hechas para conocer qué vecinos puedan dar informes de Manuel Ars Solanellas y Francisco Vilarrubias Baliu sobre los extremos que se indican en el oficio meritado, no ha podido obtenerse

17. Ofici del titular del Jutjat de 1ª Instància i Instrucció del partit d'Igualada a l'alcalde constitucional d'Igualada. ACAN-AMI, lligall 1894, A. L'anarquista igualadí Joan Ferrer i Farriol es refereix als exhorts judicials que hem esmentat en el seu llibre *Costa amunt. Elements d'història social igualadina*. Choisy-le-Roi: [Terra Lliure], 1975, p. 63-66.

resultado satisfactorio, en atención á que hace más de quince años no figuran en estos Padrones, sabiéndose que el Ars vivió hace unos doce ó catorce años en la calle de Odena, casa propia de D. Camilo Aguilera. Respecto a Vilarrubias no consta noticia ni antecedente alguno. [Signatura il·legible: Emiliano Orpí Batlle]».

Conclòs el sumari i designats els advocats defensors dels processats,¹⁸ va quedar la via oberta per a la celebració del corresponent consell de guerra, que va celebrar-se tot envoltat de misteri. Invocant el codi de Justícia militar, va fer-se a porta tancada, no se'n va anunciar la celebració amb anticipació i, lògicament, la premsa i el públic va restar-ne fora, de manera que només se'n va obtenir una informació molt relativa i indirecta.

CONSELL DE GUERRA (29 D'ABRIL DE 1894) I EXECUCIÓ DELS CONDEMNATS A MORT

Un informe del comissari especial francès de Cervera de la Marena (E. Thiellement?), de data 1 de maig de 1894 i adreçat al prefecte dels Pirineus Orientals ens dóna la següent informació del consell de guerra, que és més o menys la mateixa que va filtrar-se aquells dies als diaris de Barcelona:

«Le Conseil de guerre chargé de juger les quatorze anarchistes espagnols complices de Pallas, dans l'attentat commis contre le Général Martínez Campos, lors de la revue de la Gran Via, vers la fin de l'année derrière, s'est réuni, sous la présidence du Lieutenant Colonel Andrés Villa, d'une façon assez mystérieuse, dans la forteresse de Montjuich, à Barcelone, Dimanche dernier vingt-neuf avril à neuf heures du matin.

18. A Vilarrubias li va correspondre el capità de sapadors-minadors José Castañón (*La Vanguardia*, 11 abril 1894).

L'entrée de la forteresse étant interdite au public, le jugement a eu lieu à huis clos, ainsi que le permet l'article du Code justice militaire, qui dit que dans l'intérêt de l'ordre et de la discipline et lorsque le Président le juge à propos, la séance peut avoir lieu à portes closes.

Le Ministère public a demandé la peine de mort, pour les nommés: Caudina, Carbonnell, Sogas, Cerezela, Bernard Cirerol, Miralles, Villarrubias et Mir Daurich [tots sic] et les travaux forcés à perpétuité pour les six autres.

*Le Verdict no sera rendu public que lors qu'il aura été approuvé par le Général Weyler, Commandant le IVe Corps d'Armée à Barcelone, c'est-à-dire, dans trois ou quatre jours».*¹⁹

Els processats van negar les acusacions, es van declarar innocents i van explicar que les declaracions havien estat signades com a conseqüència de les tortures que havien sofert.²⁰ Però el jurat va considerar-los coautors de l'atemptat amb Paulí Pallàs, sense atenuants, i va condemnar Ars, Bernat, Cerezuela i Sogas a la pena de mort i Carbonell i Miralles a cadena perpètua. Per contra, va declarar innocents Villarrubias i Mir. Elevada la sentència al Consell Suprem de Guerra i Marina, va ser ratificada, però amb la incorporació de Josep Codina a la llista dels condemnats a mort i de Francesc Vilarrubias i Domingo Mir a la dels

19. ANP, F/7 12725. Els noms correctes i complets dels processats són: Manuel Ars i Solanellas, Josep Bernat i Cirerol, Joan Carbonell i Bages, Mariano Cerezuela i Subias, Josep Codina i Juncà, Domingo Mir i Durich, Rafael Miralles i Ferrando, Josep Sàbat i Ollé, Jaume Sogas i Martí i Francesc Vilarrubias i Baliu. A part dels noms, el comissari s'equivoca també en les peticions del fiscal, Ernesto García Navarro: es va demanar pena de mort per a Ars, Bernat, Cerezuela, Codina, Sàbat i Sogas i cadena perpètua per a Carbonell, Mir, Miralles i Vilarrubias (*Diario de Barcelona*, 1 maig 1894; *La Campana de Gracia*, 5 maig 1894; M. Caminal, *El terrorismo en Barcelona...*, cit., p. 79-86).

20. El diputat republicà Baldomero Lostau va instar un debat a les Corts per escatir si era veritat o no que s'havien produït les tortures, però no se'n va treure l'aigua clara.

condemnats a reclusió perpètua. La sentència definitiva va ser dictada el 18 de maig de 1894.²¹

Va haver-hi nombroses peticions d'indult, però totes van ser desateses. Així doncs, el 21 de maig de 1894, a 2/4 de 5 de la matinada, els sis condemnats a mort, entre els quals l'igualadí Manuel Ars i Solanellas, van ser afusellats al castell de Montjuïc.²² Els condemnats a cadena perpètua, entre els quals Francesc Vilarrubias, van ser traslladats el 4 de juny del castell de Montjuïc a la presó de Barcelona i el 6 d'agost van ser enviats al presidi de Ceuta.²³

PRESIDI (1894-1900) I INDULT (1900)

No sabem res dels gairebé sis anys que Vilarrubias va passar empresonat a Ceuta, esperant segurament amb delit que donessin resultat les diverses campanyes que anaven tenint lloc per demanar un indult per a tots els nombrosos anarquistes que restaven en presó com a conseqüència dels atemptats de la Gran Via (1893), del Liceu (1893) i del carrer de Canvis Nous (1896). Finalment, les campanyes i pressions van acabar fent efecte: un reial decret de la reina regent de 25 de gener de 1900, arran de la festa del rei Alfons XIII, va concedir l'esperat indult, per bé que la pena no va ser anul·lada sinó únicament commutada per la d'*extrañamiento*, és a dir, la deportació a un país estranger. Davant d'aquesta eventualitat, sembla que inicialment Villarrubias hauria demanat com a lloc de destinació Marsella.²⁴

21. Premsa de Barcelona i nou informe del comissari francès de data 19 maig 1894 (ANP, F/7 12725). El canvi de criteri respecte de Codina es dedueix de la informació de *La Publicidad* i *L'Esquella de la Torratxa* de 20 maig 1894.

22. Dedicarem el proper article d'aquesta sèrie de retrats a Manuel Ars i Solanellas. Allí, doncs, ampliarem aquestes informacions.

23. *La Vanguardia*, 5 juny i 7 agost 1894.

24. Així ho assegura el comissari especial francès (E. Thiellement ?) el 31 març 1900 (ANP, F/7 12725).

Francesc Vilarrubias el 1900 (fragment d'una fotografia col·lectiva publicada al *Suplemento de la Revista Blanca*, 19-5-1900). Vilarrubias acabava de passar gairebé sis anys al presidi de Ceuta.

Tanmateix, la tramitació de la llibertat es va anar endarrerint de manera exasperant. El dia 22 d'abril de 1900 els indultats, entre els quals Vilarrubias, van adreçar un escrit des de les presons de Barcelona —ja feia més de tres mesos de l'indult— en la qual es queixaven de la incertesa de la seva situació i demanaven a l'opinió pública francesa que fes pressió perquè poguessin entrar a França.²⁵

25. *L'Intransigeant*, 26 abril 1904.

El 27 d'abril de 1900, el nou comissari especial francès, Jules Bonnacarrère, informava els seus superiors que un grup de cinc anarquistes indultats anirien a Mèxic el 12 de maig.²⁶ Un d'ells era Vilarrubias, presentat un cop més com a fabricant de les bombes en forma de pera de la Muntanya Pelada. Una fitxa policial i altres documents confirmaven la presumpta deportació a Mèxic del 12 de maig de 1900, juntament amb altres vuit indultats. Però un nou *rapport* de Bonnacarrère de 22 de maig deia que la destinació a Mèxic de sis exiliats, entre ells Vilarrubias, no havia estat acceptada per ells i a darrera hora havia estat substituïda per la ciutat anglesa de Liverpool. En aquell moment, però, el govern britànic es negava a acollir-los i de moment el vaixell que els transportava i que feia la ruta Cadis-Santander va atracar en aquesta darrera ciutat, on se'ls va deixar en llibertat i, només al cap de 36 hores, se'ls va fer tornar a la presó. Hom parlava llavors d'enviar-los a Tànger, lloc que ells haurien escollit alternativament...

L'angoixosa —i arbitrària— peripècia continuava. El 4 de juny de 1900, i de la presó estant, els indultats escrivien una carta al ministre de la Governació fent-li veure l'absurd de la seva situació i explicitant la seva negativa a tornar a demanar una llibertat que teòricament ja se'ls havia concedit.²⁷

Mentrestant, va resoldre's que l'àmbit de la deportació ja no seria l'estranger, sinó qualsevol part d'Espanya que no fos Catalunya. Però, simultàniament, sembla que aquest punt de la petició expressa de llibertat —a la qual es negaven els indultats— va convertir-se en el desllorigador de l'assumpte, ja que el 15 de juliol següent la *Gaceta* de Madrid publicava un decret que fixava el nou marc legal i establia de manera expressa que «se conmutará por la pena de destierro, fuera de las provincias de Barcelona, Gerona, Lérida y

26. ANP, F/7 12725.

27. Reproduïda a *La Revista Blanca. Suplemento número 57*, 16 juny 1900.

Tarragona, la de extrañamiento temporal ó perpetuo á que quedaron reducidas las que fueron impuestas á los condenados en las causas seguidas en Barcelona por los atentados de la Gran Vía y de la calle de los Cambios Nuevos, siempre que lo hayan solicitado ó lo soliciten por sí ó por alguna persona en su nombre».

Ignorem si la petició expressa prevista en el decret va arribar a ser formulada pels afectats. El cas és que, finalment, després d'una colla de setmanes sense notícies, a mitjan setembre van ser deixats en llibertat, sempre amb la condició de restar fora de Catalunya.²⁸

Tanmateix, aquesta llarga peripècia dels anarquistes condemnats encara presentaria una cua final, perquè alguns dels indultats, saltant-se la prohibició del decret de juliol, van presentar-se a Barcelona. Així, el 29 d'octubre d'aquell any 1900, el comissari Bonnacarrère informava els seus superiors que tres anarquistes dels indultats —Vilarrubias, Mateu Ripoll i Cristòfol Soler—, havien tornat irregularment a la ciutat comtal, on havien estat descoberts i detinguts, per incompliment de la prohibició de viure a Catalunya.²⁹ Poc després van ser deixats definitivament en llibertat.

En aquells moments, Francesc Vilarrubias i Baliu havia complert ja 51 anys d'edat i per fi havia aconseguit d'alliberar-se, almenys formalment, de les conseqüències de l'atemptat de 1893. El seu nom, però, ja no apareix en els papers dels anys següents i en perdem definitivament el rastre...

28. *La Revista Blanca*. Suplemento número 71, 22 setembre 1900.

29. ANP, F/7 12725. La vigília, per cert (28 d'octubre), havia mort a Igualada el Pare Mariano Ferrer, inspirador de l'Ateneu Igualadí de la Classe Obrera, fundat el 1863.

ANTONI DALMAU I RIBALTA (Igualada, 1951). Fundador i director de la *Revista d'Igualada*, segona època, ha ocupat diversos càrrecs institucionals i ha publicat una quinzena de llibres. Actualment es troba en curs d'edició la seva obra titulada *El cas Rull. Viure del terror a la Ciutat de les Bombes (1901-1908)* (adalmau@teatrelliure.com).

FILIACIÓN.

Nació en Gualada Provincia de Barcelona
 el de (21 años) de 18 , Hijo de y
 de Estado Oficio Capitán
 Estatura Delgado Grueso
 Pelo Barba Bigote Ojos
 Señas particulares

ANTECEDENTES.

Quince años de prisión y condena por el delito de robo y hurto; condena de los trabajos de reclusión de "Pena" sufridos en la Montaña de la Peña. Fue condenado a cadena perpetua.

Revers de la fitxa policial de Francesc Vilarrubias (AEP, Barcelona; AN, París).